

**Adrian COSTACHE
Florin IONIȚĂ
M.N. LASCĂR
Adrian SĂVOIU**

Limba și Literatura Română

MANUAL PENTRU CLASA A XII-A

PERIOADA INTERBELICĂ

POEZIA

<i>Plumb</i> de George Bacovia	5
LIMBĂ ȘI COMUNICARE: Lectura-înțelegere (înțelegerea globală a textului, analiza unor elemente ce pot conduce la înțelegerea textului, anticipări; chei de lectură – titlu, incipit, simbol central etc.)	9
<i>Sonet</i> de George Bacovia	11
<i>Testament</i> de Tudor Arghezi	15
<i>Psalm [Te drămuiesc în zgromot și-n tăcere]</i> de Tudor Arghezi	20
<i>Eu nu strivesc corola de minuni a lumii</i> de Lucian Blaga	25
<i>Dați-mi un trup voi munților</i> de Lucian Blaga	29
<i>Joc secund</i> de Ion Barbu	33
<i>Riga Crypto și lapona Enigel</i> de Ion Barbu	36
LIMBĂ ȘI COMUNICARE: Figuri de stil și procedee de expresivitate	42
* Deixis. * Anaforă	44
Etapele redactării unui eseu școlar	45
Curente culturale/ literare: modernism versus tradiționalism (prezentare sintetică)	47
Test de evaluare 1: <i>Perioada interbelică: Poezia</i>	55
Studiu de caz 1: Diversitatea tematică, stilistică și de viziune în poezia interbelică	56
LIMBĂ ȘI COMUNICARE: Noile norme lingvistice (ortografice, ortoepice și morfologice) conform DOOM²	64
Sintaxa propoziției și a frazei (**sistematizare; *noutăți în <i>Gramatica Academiei</i>)	66
Curente culturale/ literare: orientari avangardiste (prezentare sintetică)	69
* Studiu de caz 2: Fronda în literatura interbelică	75
LIMBĂ ȘI COMUNICARE: Tehnici de documentare (actualizare)	83
** Surse de documentare în specializarea urmată	83
Dezbateră: Identitate culturală în context european	84
LIMBĂ ȘI COMUNICARE: Argumentare; dezbaterea în spațiul public și în spațiul privat; regulile unui dialog/ unei polemici civilizate; ascultarea activă; exprimarea opiniei; discuția; conversația; dezbaterea; monologul informativ și argumentativ; prezentarea orală a rezultatului unor documentări	90
Test de evaluare 2: <i>Perioada interbelică: Orientari avangardiste</i>	92

PERIOADA POSTBELICĂ

Studiu de caz 3: Literatura aservită ideologiei comuniste	93
POEZIA	102
<i>Buffalo Bill</i> de Radu Stanca	102
<i>Oglinda oarbă</i> de Gellu Naum	106

* Conținuturi din curriculum-ul diferențiat A.

** Conținuturi din curriculum-ul diferențiat B.

<i>Altă matematică</i> de Nichita Stănescu	109
<i>Lecția despre cub</i> de Nichita Stănescu	112
<i>Poveste</i> de Marin Sorescu	114
LIMBĂ ȘI COMUNICARE: Denotație și conotație. Sensul cuvintelor în context	118
Test de evaluare 3: <i>Perioada postbelică: Literatura aservită ideologiei comuniste.</i>	
Poezia postbelică	119
 ROMANUL	
<i>Moromeții</i> de Marin Preda	120
LIMBĂ ȘI COMUNICARE: Exprimarea corectă și nuanțată: evitarea anacolutului, a confuziilor paronimice, a pleonasmului și tautologiei, a cacofoniei	120
Adecvarea/ inadecvarea stilistică	133
Norma literară, variante libere	134
** Completarea/ redactarea unor documente folosite curent în domeniul de specializare	134
Zmeura de câmpie	135
de Mircea Nedelciu	
LIMBĂ ȘI COMUNICARE: Discursul politic. Discursul publicistic	137
* Prezentarea operei autorului preferat. Scrierea unei prefete pentru cartea preferată	146
** Discurs specific domeniului de specializare. Limbaje de specialitate (pedagogic, militar, juridic-administrativ, religios etc.)	149
Studiul de caz 4: <i>Tipuri de roman în perioada postbelică</i>	151
Test de evaluare 4: <i>Romanul postbelic</i>	153
Curente culturale/ literare: postmodernismul (prezentare sintetică)	162
Levantul	163
de Mircea Cărtărescu	
Literatura și muzica (limbajul literaturii, limbajul muzicii): Phoenix și Cantofabule	173
Test de evaluare 5: <i>Postmodernismul</i>	181
 DRAMATURGIA	187
<i>Cântăreața cheală</i> de Eugen Ionescu	188
<i>Iona</i> de Marin Sorescu	188
Iona	198
* Studiu de caz 5: <i>Dinamica unor specii după 1990: jurnalul, memoriile</i>	203
* Studiu de caz 6: <i>Forme ale istoriei și criticii literare</i>	211
Test de evaluare 6: <i>Dramaturgia. Dinamica unor specii după 1990: jurnalul, memoriile. Forme ale criticii și istoriei literare</i>	218
 Tabel recapitulativ (arte, manuscrise, tipărituri, învățământ, presă, critică literară, poezie, proză, teatru)	219
Indice	222

POEZIA

Lirica interbelică se constituie într-o perioadă de mare diversitate, atât în ceea ce privește temele și motivele poetice abordate, cât și în privința limbajului și a noutății unor formule estetice.

În esență, se poate spune că poezia interbelică va ajunge să se sincronizeze cu marea poezie europeană. Fenomenul, teoretizat la noi de E. Lovinescu, presupunea o circulație a unor formule estetice europene în toate literaturile vremii, iar literatura/poezia română nu putea face excepție. Un poet ca Ion Barbu, de exemplu, va ilustra un gen de poezie ermetică, *pură*, cultivat, între alții, de francezul Stéphane Mallarmé, a cărui lirică se caracterizează prin violentarea sintaxei, vocabular composit, aluzii erudite. Ermetismul lui Ion Barbu presupune un imaginar poetic caracterizat atât de folosirea unor simboluri încifrate, cât și de prezența unei sintaxe poetice aparte, reprezentată în special, prin elipse și dislocări topice, dar și prin imagini intelectuale, abstrakte și vocabular neologic.

În cazul lui Tudor Arghezi se poate vorbi despre o poezie a „dramelor metafizice” și despre *o estetică a urâțului*, ultima avându-și sursa în concepția baudelaireană asupra poeziei. Lucian Blaga, un alt mare poet interbelic, va cultiva o poezie predominant metaforică, marcată de tensiune imagistică, integrându-se în bună măsură în curentul expresionist al epocii. În sfârșit, George Bacovia – a cărui activitate poetică se va concentra în special în perioada interbelică, deși debutase înaintea războiului – va prelungea în opera lui, printr-o retorică specifică marcată de stilizare, trăsături ale mai „bâtrânelui” simbolism, dar va aduce și elemente de poezie modernistă, în special expresionistă.

Perioada interbelică va conserva însă și mai vechea direcție, tradiționalistă, a liricii românești, diversificată însă prin apariția unor teme literare noi și manifestată, în principal, prin linia ortodoxistă imprimată de revista *Gândirea* și de articolul-program *Sensul tradiției*, al lui Nichifor Crainic. Limbajul, atât al textelor teoretice, cât și al celor lirice, este radical diferit de cel al poeziei moderniste, presărat de cuvinte și expresii precum *mistica satului*, *metafizica sfintilor*, *cultură*, *civilizație*, *perspectivă sofianică*. Paginile *Gândirii*, ilustrate în mare parte de pictorul Demian, se umplu cu sfinti, cu îngeri lucrând pământul, cu scene în fundalul cărora se întrevăd turle de biserici. Se militează insistent pentru o etnicizare a credinței, în conformitate cu *sufletul național*.

Direcțiile poeziei tradiționaliste sunt, în general, două. Una este cea a sensibilității metafizice, reprezentată mai cu seamă de lirica lui Vasile Voiculescu. Este o poezie a fiorului religios, a întrebărilor fără răspuns despre raporturile omului cu forțele universului, a neliniștii în fața misterelor firii. Cea de a doua, reprezentată de poeti precum Aron Cotruș și Radu Gyr, este o lirică a răzvrătirii, a exaltării vitaliste, exprimate adesea într-un limbaj aspru, tăiat parcă în stâncă.

În ciuda unor excese mistic-spiritualiste, gândirismul rămâne, fără îndoială, mișcarea cea mai fertilă și cu rezultatele cele mai notabile ale tradiționalismului românesc.

DICTIONAR LITERAR

Modernism poetic – concept specific perioadei interbelice care nu trebuie confundat cu *modernitate*. Conceptul presupune o atitudine de respingere a tradiției poetice, în esență, negarea tradiției. Modernismul poetic interbelic se conturează ca estetică prin teoretizări realizate în primul rând de E. Lovinescu, cel care va și introduce conceptul în epocă. *Modernism* și *tradiționalism* devin astfel doi termeni care definesc o realitate artistică specifică perioadei interbelice, dar, într-un sens mai larg, specifică oricărei perioade de istorie literară.

Imaginar poetic – multitudinea de elemente, concrete sau abstrakte, de ipostaze, de atitudini ale eului liric sau de proiecții virtuale ale acestuia, care se constituie într-o adeverărată arhitectură specifică, produs al viziunii artistice.

Stilizare – termen asociat liricii bacoviene. Ceea ce surprinde în lirica lui George Bacovia este lexicul relativ restrâns, ca arie de cuprindere. Consecința ar fi existența unui număr de cuvinte-cheie, transformate în motive literare, pe temelia cărora se conturează întregul imaginari poetic bacovian.

Expresionism – mișcare artistică modernă, prezentă în special în artele plastice, dar și în literatură, și care are în vedere câteva principii și caracteristici precum: tensiunea emoțională; elogiu creației ca justificare a destinului uman; tendința spre forme artistice sintetice, abstrakte; interesul pentru mituri și culuri străvechi; ideea unui conflict între lumea modernă, tehnologizată și ființa umană etc. Lirica expresionistă se caracterizează prin imagini, de vizionarism apocaliptic uneori, și prin motive literare precum jocul/dansul sau zborul.

Aripile de plumb

George Bacovia (1881-1957), poet. Se naște la Bacău. Studiază în orașul natal și își ia licența la Facultatea de Drept din Iași (1911). Se reîntoarce la Bacău și se înscrive în baroul local, fără a practica vreodată avocatura. Duce o viață retrasă și trăiește modest. Deține slujbe mărunte ca șef de birou, copist, ajutor contabil, referent bibliotecar. Debutează la 18 ani în revista *Literatorul*.

În București, unde stă o perioadă (1903-1906), frecventează cenuclul lui Alexandru Macedonski și citește câteva poezii. Încurajat de maestru, continuă să scrie și publică texte dominate de o atmosferă sumbră.

Primul său volum, **Plumb** (1916), îl apare în numai cinci sute de exemplare și nu are un ecou deosebit, deși ulterior va fi remarcat de critică și premiat. Cel de al doilea volum, **Scânteial galbene** (1926), îl edită cu banii acordăți de Societatea Scriitorilor Români, ca premiu pentru poezie.

Din anul 1928, căsătorindu-se cu Agatha Grigorescu, se stabilește la București, unde duce o viață retrasă. Își retipărește primele volume și publică un al treilea, **Cu voi...** (1930). În 1934 primește, împreună cu Tudor Arghezi, Premiul Național de Poezie.

După publicarea volumului **Comedii în fond** (1936), Editura Fundațiilor Regale îl propune tipărirea unei „ediții definitive” de **Opere**.

ÎNAINTE DE TEXT

1. Descrie impresia generală pe care îl-a făcut-o primul contact cu lirica lui Bacovia.
2. Este acesta un tip de poezie pe care îl citești cu plăcere? Motivează-ți opinia.
3. Scrie cuvintele/ sintagmele care pot fi asociate cuvântului *plumb*.
4. Reține această mărturisire a lui George Bacovia: *În plumb văd culoarea galbenă. Compușii lui dau precipitat galben. Temperamentului meu îi convine această culoare. După violet și alb, am evoluat spre galben.* (I. Valerian, *De vorbă cu G. Bacovia*)

PLUMB

de George Bacovia

*Dormeau adânc sicriile de plumb,
Si flori de plumb, si funerar vestmânt –
Stam singur în cavou... si era vânt...
Si scârțâiau coroanele de plumb.*

*Dormea întors amorul meu de plumb
Pe flori de plumb, și-am început să-l strig –
Stam singur lângă mort... si era frig...
Si-i atârnau aripele de plumb.*

(vol. **Plumb**, 1916)

PUNCTE DE REPER

Născută din atmosfera simbolismului european, lirica lui Bacovia ilustrează o nouă sensibilitate artistică, „decadentă”, marcată de „spleen”, de singurătate, nevroză, rătăcire, și conturează noi și imaginare spații poetice, simbolice, precum locuința-lacustră, cavoul sau cele deriveate din tema romantică a naturii: parcul, grădina.

În același timp, în condițiile în care simbolismul european își propunea să fie unul *muzical, sugestiv, evanescent* – Verlaine spusește: *Muzica înainte de orice* –, lirica bacoviană surprinde prin dizarmonie și ruptură, prin accentul pus pe o singură coardă. Astfel, poetul nu mai este preocupat de „imaginea frumoasă”, de podoabele obișnuite ale poeziei; expresivitatea textului bacovian își are sursa tocmai în această muzicalitate disonantă, în figurile poetice ale insistenței precum laitmotivul sau repetiția obsedantă și în cromatismul violent și contrastant. Sintaxa elementară se integrează și ea, pe de altă parte, în profilul unei lirici a „dezarticulării”. În acest fel, universul bacovian devine oglinda expresivă a ideii de continuă prăbușire, de declin al *spiritului retras în fiziologic*. (Șerban Cioculescu)

Poezia **Plumb**, așezată în fruntea volumului cu același titlu, apărut în 1916, este un poem ce exprimă, în bună măsură, trăsăturile amintite, viziunea bacoviană originală, dar și mijloacele de expresivitate specifice liricii acestuia. **Plumb** poate fi considerată, din acest punct de vedere, o sinteză a universului poetic bacovian, o adeverată, dar necanonica artă poetică.

Aceasta apare în anul 1944, dar aproape întreg tirajul este distrus de bombardamentul de la 4 aprilie, asupra Bucureștiului.

După război, Bacovia publică ultimul său volum, intitulat **Stanțe burgheze** (1946). Schimbările nefaste din viața culturală românească, începute în 1947, duc la taxarea poetului ca autor „decadent”. Vreme de șase ani, deși continuă să scrie, nu își se mai publică nicio poezie. Revine în actualitate abia în ultimii ani ai vieții, într-o atmosferă literară marcată vizibil de influența ideologiei comuniste.

EXPLORAREA TEXTULUI

Structură și motive. Corespondențe

1. Recitește textul și notează în unu-două enunțuri impresia produsă de lectura acestuia.
2. Textul se constituie în jurul a două câmpuri semantice: al „realului/ cavoului” și al eului poetic. Grupează lexicul poeziei prin raportare la aceste câmpuri semantice.
3. Cele două strofe ale textului sunt construite pe baza unei simetrie compoziționale. Discutați despre felul în care elemente de sintaxă a textului sunt subordonate acestei simetriei. Identificați diferențele care apar între cele două strofe la nivelul limbajului. Comentați aceste diferențe.
4. Observați modalitățile stilistice prin care se realizează corespondențele/ analogiile între eul poetic și elementele lumii „reale”, având în vedere faptul că analogia/ corespondențele reprezintă o trăsătură a esteticii simbolismului.

Cromatism poetic. Atmosferă sufocantă

1. Culoarea dominantă în poezia **Plumb** este gri, care rezultă dintr-un amestec de alb și negru. Prezența ei în text poate fi asociată unei stări precum nevroza, sugerând prăbușirea interioară, singurătatea, apăsarea, monotonia exasperantă, fascinația mortuarului etc.

Alege una dintre aceste posibile semnificații și găsește argumente, la nivelul textului, pentru susținerea ei.

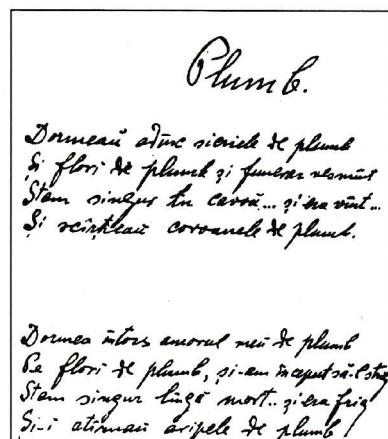
2. Simbolul se caracterizează prin plurivalența semnificațiilor în raport de contextul în care apare. În text, substantivul *cavou* are o conotație simbolică.

Discutați despre semnificațiile pe care le-ar putea avea acest substantiv, având ca punct de plecare una dintre următoarele sugestii:

- indică prezența fizică a poetului într-un cavou;
- exprimă ideea unei lumi limitate spațial, sugestie a claustrării;
- sugerează imaginea pustiului, a vidului sufletesc, a vieții văzute ca un coșmar,
- cuvântul exprimă iminența morții.

Plumb, simbol central al textului

1. **Plumb** este titlul poeziei, dar și simbolul dominant al textului. Întregul univers se metamorfozează într-o lume stranie, minerală, a obiectelor de *plumb*. Până și sentimentele devin de *plumb*. Ce ar exprima, în acest context, versul: *Dormea întors amorul meu de plumb?*
2. Realizează o comparație între viziunea romantică și cea bacoviană cu privire la tema iubirii.

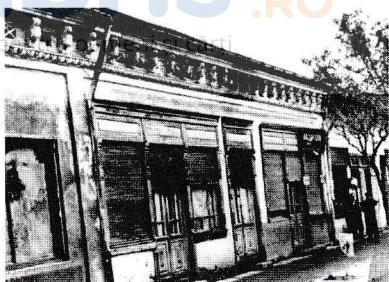

*Dormea adânc sîciale de plumb
Pe florile de plumb, și-en înghesuită
Sîam singur în coră... și era vînt...
Sîi se înțeau coroanele de plumb.*

*Dormea întors amorul meu de plumb
Pe florile de plumb, și-en înghesuită
Sîam singur în coră... și era frig!
Sîi se înțeau coroanele de plumb*

**Dormea adânc
sîciale de plumb...,
pagină de manuscris**

(Din arhiva Muzeului Național al Literaturii Române)

Bacău, casa natală
a lui George Bacovia
(Din arhiva Muzeului Național al Literaturii Române)

3. Verbul *scărțâiau* are ca punct de referință *coroanele de plumb* și sugerează o senzație neplăcută, iritantă, într-un spațiu în care până și vegetalul se metamorfozează. Se poate spune astfel că Bacovia „deformează” realul, acesta nefiind altceva decât o proiecție a unei senzații interioare. De aceea textul, ca orice text liric, de altfel, nu poate fi citit într-o „cheie realistă” de genul: „Poetul se află într-un cavou și trăiește senzații de frig etc.” Recitește și strofa a doua, pentru a revedea sintagmele în care apare cuvântul *plumb*. Observă că, prin repetiții obsedante, prin monotonie voită a limbajului se realizează o intensificare a senzației (de sunet, culoare sau cinetică) prin mărirea expresivității uneori până dincolo de limita suportabilă. Precizează care dintre aceste senzații (auditivă, cromatică, cinetică) îți transmite o sugestie de maxim disconfort. Descrie în patru-cinci enunțuri această stare.

EVALUARE CURENTĂ. APLICAȚII

1. Scrie un eseu, de 20-30 de rânduri, despre cromatica bacoviană în poezia *Plumb*.
2. Realizează o statistică a substantivelor și a verbelor, prin raportare la ariile lor semnaticice sau tematice.
Comentează rezultatele statisticii, pornind de la următorul citat critic: [...] în poezia lui Bacovia nu există decât obiecte. Orice viață a dispărut și, implicit, orice sens. Aceasta este infernul: dominația și teroarea obiectelor. Anxietatea de aici provine, din absolută neputință de a mai percepere un sens (al) existenței. (Nicolae Manolescu)

DINCOLO DE TEXT

Poetul împreună cu soția sa
Agatha Grigorescu-Bacovia

1. Pentru românci, iubirea și femeia constituiau moduri de salvare în fața înstrăinării eului de sine, a pierderii absolutului, adevărate „religii” ale vieții. Pentru poetul simbolist *erotica reprezintă o metodă de compensație, de refugiu moral, o formă de transfigurare a mediului trivial, plat, burghez*. (Lidia Bote, *Simbolismul românesc*) Pornind de la observațiile de mai sus și referindu-te la poezile *Plumb*, *Decembrie* și *Cuptor*, scrie un eseu liber, de circa o pagină, cu tema *Dormea întors amorul meu de plumb*.
2. Realizați o dezbatere despre lirica bacoviană pornind de la următoarea afirmație: *Poezia lui Bacovia e în răspăr cu civilizația, o reinnoarcere la vegetativ și mai departe, în răspăr cu sensul ideal și spiritual al poeziei, care e o ascensiune spre conștiință și azur, un regres spre originile confuze ale vieții*. (Şerban Cioculescu, *Aspecte literare contemporane*) Pentru realizarea dezbaterei este util să vă referiți și la alte texte, precum *Tablou de iarnă*, *Note de toamnă*, *Amurg de iarnă* etc.

LECTURA-ÎNTELEGERE

(înțelegerea globală a textului, analiza unor elemente ce pot conduce la înțelegerea textului, anticipări; chei de lectură – titlu, incipit, simbol central etc.)

Înțelegerea globală a textului este etapa care precede *analiza și interpretarea*. Ea presupune sesizarea elementelor fundamentale de conținut și de expresie ale textului, care facilitează constituirea sensului. Întrebările care dirijează procesul *lecturii-înțelegere* se plasează la nivelul elementar al proceselor gândirii (recunoaștere și comprehensiune), fără a viza direct, dar pregătind accesul la nivelul superior (analiză, sinteză, evaluare).

Lectura-înțelegere a unui text epic sau dramatic presupune identificarea, fără detalieri, a unor aspecte legate de: gen și specie, temă, problematică, idee centrală, idei principale, subiect, secvențe/părți principale (capitole, acte, scene etc.), conflict, personaje, moduri de expunere dominantă, particularități stilistice etc. Aceste aspecte răspund unor întrebări fundamentale pentru înțelegerea textului: *despre ce „vorbește” textul, cine „vorbește”, cum sunt dispuse ideile (structură și compoziție), cine participă la acțiune (personajele), cum se realizează comunicarea (stil, limbaj), ce efect are asupra cititorului.*

Lectura-înțelegere a unui text liric presupune identificarea unor aspecte legate de: gen și specie, curenț literar, temă, motiv, laitmotiv, idee centrală, sentiment poetic, simbol central, cuvinte-cheie, câmpuri lexicale și/ sau semantice, ipostaze ale eului liric, mod de expunere dominant, secvențe/părți/ tablouri, elemente de compoziție, de prozodicie, particularități de expresivitate și de limbaj (imagini artistice semnificative, figuri de stil cu rol central și.a.) etc. Astfel de aspecte pot fi semnalate prin conversație, notate ca răspunsuri scurte sau consemnate în jurnalul de lectură.

Acest tip de lectură presupune utilizarea unei varietăți de strategii care o pot orienta:

- proiecția inițială a sensului (*Ce gânduri/ sentimente/ asociații provoacă lectura titlului/ a incipitului etc.?*);
 - exprimarea relațiilor emoționale la prima lectură (*Ce sentimente și-a provocat lectura textului? Care elemente din text te-au surprins/ emoționat/ contrariat?*);
 - corelarea așteptărilor inițiale cu prima lectură (*Cum a răspuns textul așteptărilor inițiale? În ce măsură le-a depășit/ contrazis?*);
 - configurarea sensului global (*Despre ce crezi că „vorbește” textul? Ce crezi că semnifică titlul?*);
 - înțelegerea nivelului literal al textului (identificarea secvențelor, a ideilor, a câmpurilor lexicale, explicarea cuvintelor și a expresiilor necunoscute etc.);
 - înțelegerea procesului lecturii, în parcurgerea secvențială a textului: lectura anticipativă a secvențelor textului epic (solicitarea de a semnala diverse ipoteze de continuare a textului și confrontarea cu evoluția subiectului conferită de autor); harta subiectivă a lecturii textului liric (sentimente/ gânduri/ amintiri provocate de fiecare secvență/ tablou).
- Înțelegerea textului literar necesită, mai întâi, raportarea cititorului la universul personal (propria sensibilitate, propria experiență de viață și de lectură, propriul sistem de valori) și la informații anterioare cu privire la universul operei (înscrierea textului în ansamblul creației autorului, din punct de vedere tematic/ cronologic/ biografic, în contextul istoric sau estetic al apariției textului, în gen și specie).
- O etapă importantă a înțelegерii de text este **analiza unor elemente interne ale operei literare**, precum:
- semnificația titlului/ a subtitlului/ a mottoului, acțiunea, relațiile temporale și spațiale, evoluția conflictului și a personajului principal, momentele subiectului, rezumatul, scenele cheie/ secvențele reprezentative, particularitățile de construcție a discursului narativ și perspectiva narativă (numai pentru textul epic), rolul indicațiilor de regie și a listei de personaje (numai pentru textul dramatic) etc.;
 - aspecte formale, relația dintre elementele de structură și ideile poetice (segmentarea discursului poetic), semnificația titlului/ a laitmotivului/ a simbolului central/ a versului sau cuvântului-cheie, ipostazele eului liric, relația dintre sentimentul poetic și atmosferă/ imaginări poetică/ muzicalitate, elementele de expresivitate, nivelurile textului poetic etc. (pentru textul liric).

Pentru a înțelege atmosfera unor texte poetice și a pătrunde la nivelul semnificațiilor globale, fără a epuiza, desigur, etapele analizei literare, pot fi utilizate o serie de *chei de lectură* (titlu, incipit, simbol central, câmpuri semantice, voci lirice etc.).

De exemplu, în poezia ***Plumb*** de George Bacovia, ponderea cuvântului-cheie *plumb* (titlu și simbol central), reluat obsesiv în cadrul textului liric de șase ori și distribuit în poziții simetrice în cele două strofe, configuraază atmosfera și poate conduce la desprinderea temei.

1. O primă etapă a înțelegерii ar putea fi proiecția inițială a sensului (*Ce gânduri/ sentimente/ asociatii provoacă lectura titlului?*), constituită pe baza raportului sens denotativ – sens conotativ.

Proprietăți ale plumbului → Sugestii/ semnificații
 - element anorganic/ metal → lipsă de viață, mineralizare (pietrificare), moarte

- greutate	→ apăsare sufletească, prăbușire interioară
- duritate	→ lipsa sentimentelor/ tristețe
- culoare gri	→ monotonie, plictis, angoasă, cenușiu vieții cotidiene
- răceală	→ lipsa de viață, absența sentimentelor, singurătate
- toxicitate	→ moarte
- sonoritate	→ cădere grea, fără ecou
- utilizare în confecționarea sigiliilor	→ limitare, izolare totală, imposibilitatea evadării
-	→

Care sunt atributele plumbului (ca element al lumii reale) și ce posibile semnificații îi sunt asociate în poezia lui Bacovia?

La aceste sensuri ale cuvântului *plumb* se adaugă o mărturisire a poetului (*intenția autorului*), pentru care galbenul potențează *spleen-ul*: În

plumb văd culoarea galbenă. Compușii lui dau precipitat galben. Temperamentului meu îi convine această culoare... Sufletul ars este galben. Galbenul este culoarea sufletului meu.

2. A doua etapă, corelarea așteptărilor inițiale cu prima lectură (*Cum a răspuns textul așteptărilor inițiale?*), presupune lectura poeziei pentru identificarea semnificației cuvântului *plumb* în textul poetic și evidențierea valorii de simbol central: dispunerea grafică, simetria și asocierea în anumite sintagme, unde are rol de epitet:

*Dormea adânc sicriile de plumb,
 Și flori de plumb și funerar vestmânt –
 Stam singur în cavou... și era vânt...
 Și scărțâiau coroanele de plumb.*

*Dormea întors amorul meu de plumb
 Pe flori de plumb, și-am început să-l strig –
 Stam singur lângă mort... și era frig...
 Și-i atârnau aripele de plumb.*

Se constată realizarea unor asocieri semantice inedite, nu atât în prima strofă, unde sintagmele constituie elemente ale decorului funerar (*sicriile de plumb, flori de plumb, coroanele de plumb*), cât în a doua, unde lumea obiectuală este înlocuită prin lumea interioară (*amorul meu de plumb, aripele de plumb*). Se ajunge astfel și la identificarea secvențelor poetice/ a planurilor obiectiv-subiectiv. Cuvântul *plumb* invadează toate câmpurile lexicale (*sicrie, flori, coroane, amor, aripi*), devenind metaforă-simbol.

3. O ultimă etapă, configurarea sensului global (*Despre ce crezi că „vorbește” textul?*), se poate realiza pornind de la identificarea cuvintelor-cheie (*plumb, cavou, singur*) și a relațiilor dintre ele. Identificarea câmpului lexico-semantic al *mortii*, operație plasată la nivelul literal al textului susține semnificațiile cuvântului-titlu și conduce la formularea temei.

Diferitele chei de lectură propuse pot fi utilizate succesiv sau simultan. Ele au însă aceeași finalitate: accesul la nivelul semnificațiilor textului poetic, pornind de la elemente de structură.

ÎNAINTE DE TEXT

1. Alcătuiește două enunțuri care să conțină sintagma „noapte grea”. Precizează sensul pe care sintagma îl are în context.
2. Descrie impresia produsă de lectura următoarelor versuri:
Cafeneaua/ Cu visători damnați./ Trecut-au anii,/ Simbolism/ Curentul decadent./ Broșuri,/ Bijuterii rare./ Paradoxe,/ Bizarul,/ Seri,/ Nopți,/ Efluvii de parfume și nuante./ Orașul dominant. (George Bacovia, **De artă**)
3. Reține ideile din următoarea mărturisire a lui Bacovia:

În poezie m-a obsedat un subiect de culoare. Pictura cuvintelor sau auditiile colorată, cum vrei s-o iezi. Îmi place mult vioara. Melodiile au avut pentru mine influență colorantă. Întâi am făcut muzică și după strunele viorii am scris versuri. (I. Valerian, De vorbă cu G. Bacovia)

SONET

de George Bacovia

*E-o noapte udă, grea, te-neci afară,
 Prin ceață – obosite, roșii, fără zare –
 Ard, afumate, triste felinare,
 Ca într-o crâsmă umedă, murdară.*

*Prin măhălăli mai neagră noaptea pare...
 Șivoaie-n case triste inundară –
 Ș-auzi tușind o tuse-n sec amară –
 Prin ziduri vechi ce stau în dărâmare.*

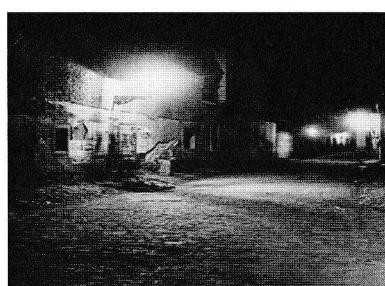
*Ca Edgar Poe, mă reîntorc spre casă,
 Ori ca Verlaine, topit de băutură –
 Și-n noaptea asta de nimic nu-mi pasă.*

*Apoi, cu pași de-o nostimă măsură,
 Prin întuneric bâjbâiesc prin casă,
 Și cad, recad, și nu mai tac din gură.*

(vol. *Plumb*, 1916)

PUNCTE DE REPER

Bacovia este, în primul rând, un poet al orașului de provincie, cu locurile lui specifice: parcul, spitalul, cârciuma, abatorul. Fiecare dintre aceste spații este asociat unui cromatism puternic. Astfel, abatorul apare sub semnul cromatic al roșului și al albului, văzut în anotimpul iarna – *Ninge grozav pe câmp la abator/ Și sânge cald se*

*Prin ceață... ard, afumate,
 triste felinare...*

Casa memorială George Bacovia din Bacău

(Din arhiva Muzeului Național al Literaturii Române)

scurge pe canal/ Plină-i zăpada de sânge animal –/ Și ninge mereu pe-un trist patinor. (*Tablou de iarnă*) –, în vreme ce cărciuma este marcată de griul întunecat, dat de zidurile erodate, de lumina palidă, cernută de ploile nesfârșite. Spitalul, la rându-i, este spațiul culorii albe, uneori halucinante prin intensitate, alteori exprimând doar paloarea bolii, în vreme ce parcul are în el amestecul de alb/ negru, semn al unui real destrukturat, simbolic: *Copaci albi, copaci negri/ Stau goi în parcul solitar:/ Decor de doliu funerar.../ Copaci albi, copaci negri (Decor)*.

Acest gen de cromatism, intensificat uneori la maximum, se integrează unei stilistici bacoviene speciale, caracterizată prin simplicitate, prin monotonie voită, cu alte cuvinte prin refuzul de a folosi „artificiile” stilistice ale vechii poezii, fie ea clasică sau romantică. Totuși, prezența marcantă a epitetului la Bacovia dă uneori liricăi sale aspectul unei poezii de notație. Aceasta este însă numai o aparență, expresie a unei false caracteristici picturale, fiindcă efectul este unul de stilizare și, în ultimă instanță, de deformare a realului.

Asemenea mijloace au un rol esențial în realizarea atmosferei bacoviene, căci lirica lui tocmai prin această atmosferă se individualizează pregnant. Este o atmosferă apăsătoare, dezolantă, cu ploi nesfârșite, cu un cromatism intens, contrastant, exprimat mai ales prin insistență lexicală: repetiții, enumerații, laitmotive. Această atmosferă dă impresia de delir, explicabil *prin gândul morții și al neantului* (E. Lovinescu).

În *Sonet* regăsim sensibilitatea citadină, specifică poeziei simboliste, imaginea dezolantă a unor spații simbolice (cărciuma, mahala, strada cu *triste felinare*), dar și cromatismul gri al zidurilor atinse de degradare.

EXPLORAREA TEXTULUI

Structură poetică. Motive poetice simboliste

1. Observă structura și prozodia textului și explică titlul acestuia.
2. Stabilește o trăsătură a esteticii simboliste, prin raportare la imagistica *Sonet*-ului bacovian.
3. Primele două strofe schițează un spațiu specific simbolist, bacovian, limitat, închis. Totuși, în *Sonet* există și o încercare de a figura imaginea unui spațiu exterior.
Recitește prima strofă și identifică particularități ale spațiului exterior cu efect asupra stărilor eului poetic.
4. Discutați asupra specificului prezenței motivului *nopții*.
5. Versul inițial al poeziei – *E-o noapte udă, grea, te-neci afară* – are rolul de a fixa o atmosferă apăsătoare, dată de prezența ploii, a senzației de umed. Ce semnificație poate avea acesta în raport cu întregul text al poeziei? Dar în raport cu versul din final (*Si cad, recad, și nu mai tac din gură*)?
6. Ultimele două strofe se polarizează în jurul eului poetic, definit prin analogii cu Edgar Poe și Verlaine. Precizează semnificația evocării numelor celor doi poeți.
7. Dă o explicație ultimei strofe a poeziei. Trebuie ea citită în cheie realistă, în sensul în care eul poetic se autodefinește ca *topit de băutură*, sau este, mai degrabă, expresia unei

DICTIONAR CULTURAL

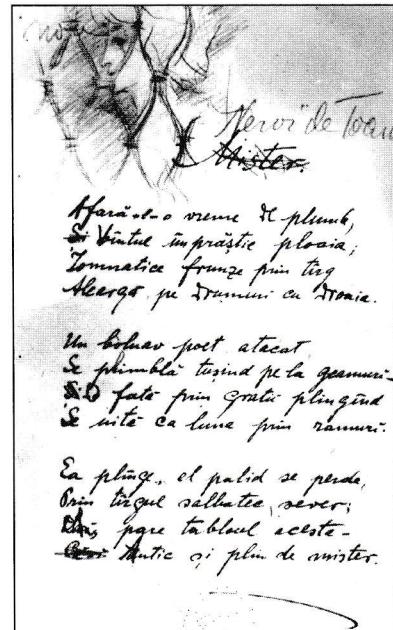
Edgar Allan Poe (1809-1849), scriitor american. Lirica sa este străbătută de accente romantice și viziuni halucinante (*Corbul*). A scris și proză fantastică: *Aventurile lui Arthur Gordon Pym, Prăbușirea casei Usher*.

Paul Verlaine (1844-1896), poet francez. Format sub influența parnasienilor și a lui Baudelaire, este un reprezentant de prestigiu al simbolismului. Versurile sale, caracterizate prin muzicalitate, cultivă atmosfera vagă, visul, euforia: *Poeme saturniene, Petreceri galante, Romanje fără cuvinte, Odinoară și altădată* etc.

gesticulații delirante, provocate de *noaptea grea*, de invazia acvaticului, de impasul existenței? Poți aduce argumente din text, dar și din estetica simbolistă, în general.

Cromatismul discret

1. Extrage din primele două strofe cuvintele/ structurile care se constituie în imagini vizuale.
2. **Sonet** nu are cromatismul insistent al poeziei *Plumb* sau al altor texte (*Decor, Amurg violet, Nervi de toamnă*). Și cu toate acestea, spațiile bacoviene sunt mereu supuse unei stilizări cromatice, în care culoarea cea mai frecventă este griul. Este o culoare ce exprimă stările sufletești ale unui eu supus eroziunii psihice permanente, ideii de *sfârșit continuu* și de aceea cromatismul, chiar când nu este evident, se constituie într-o prezență palpabilă. Se poate vorbi și în acest text de o prezență a griului? Argumentează-ți opțiunea.
3. Stabilește o relație între culoare și starea sufletească transmisă aici (apăsare, tristețe adâncă, vid interior, stare delirantă etc.).

George Bacovia, *Note de toamnă*
Pagină de manuscris

(Din arhiva Muzeului Național al Literaturii Române)

EVALUARE CURENTĂ. APLICAȚII

1. Precizează, apelând și la un dicționar de termeni literari, sensul categoriei estetice *grotesc*. Identifică în text versurile prin care ai putea ilustra această categorie.
2. Redactează un eseu liber, de circa o pagină, cu tema *Semnificația griului în poezia bacoviană*. Vei avea în vedere cel puțin două texte bacoviene.
3. Explică într-un eseу argumentativ, de 15-20 de rânduri, efectele stilistice ale punctuației **Sonet**-ului în realizarea ideilor poetice ale textului.

DINCOLO DE TEXT

1. Redactează un eseu de tip paralelă, de circa două pagini, în care să compari viziunea despre lume (simbolistă și romantică) în **Sonet**-ul lui Bacovia și în următorul **Sonet** de Mihai Eminescu:

Afară-i toamnă, frunză-mprăștiată,/ Iar vântul zvârle-n geamuri grele picuri;/ Și tu citești scrisori din roase plicuri/ Și într-un ceas gândești la viața toată.// Pierzându-ți timpul tău cu dulci nimicuri,/ N-ai vrea ca nime-n ușa ta să bată;/ Dar și mai bine-i când afară-i zloată,/ Să stai visând la foc, de somn să picuri.// Și eu astfel mă uit din jet pe gânduri,/ Visez la basmul vechi al zânei Dochii;/ În juru-mi ceața crește rânduri-rânduri; // Deodat-aud foșnirea unei rochii,/ Un moale pas abia atins de scânduri.../ Iar mâini subțiri și reci mi-acopăr ochii.

În realizarea eseului vei avea în vedere:

- prezența a două motive literare comune, dar a căror finalitate/ semnificație estetică este diferită (de exemplu: motivul cetii,

DICTIONAR CULTURAL

Există, în adevăr, o atmosferă bacoviană: o atmosferă de copleșitoare dezolare, de toamnă cu ploi putrede, cu arbori cangrenați, limitată într-un peisaj de mahala de oraș provincial, între cimitir și abator, cu căsuțele scufundate în noroie eterne, cu grădina publică răvășită, cu melancolia caterincilor și bucuria panoramelor, în care „prințese oftează mecanic în racle de sticlă”; și în această atmosferă de plumb, o stare sufletească identică: o abrutizare de alcool, o deplină dezorganizare sufletească prin obsesia morții și a neantului, un vag sentimentalism banal, în tonul caterincilor, și macabru, în tonul păpușelor de ceară ce se topesc, o descompunere a ființii organice la mișcări silnice și halucinante, într-un cuvânt, o nimicire a vieții nu numai în formele ei spirituale, ci și animale. Expresie a unei nevroze, o astfel de poezie impresionează în ansamblu fără să rețină prin amănunt.

(E. Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane*)

George Bacovia

(Din arhiva Muzeului Național al Literaturii Române)

motivul ploii etc.), precum și a mijloacelor de expresivitate în realizarea acestora;

- prezența a două motive poetice diferențatoare și semnificația prezenței lor (de exemplu: motivul visului, motivul delirului verbal, al gesticulației groșești), precum și a mijloacelor de expresivitate în realizarea acestora;
- imaginea eului poetic în cele două texte;
- valorificarea ideilor din următoarea afirmație critică:

Ce îl separă pe Bacovia de utopia romantică stă în faptul că în textul său nu se întrevede salvarea nici în viață, nici în moarte, lipsește magicul tărâm compensatoriu, indiferent că el s-ar numi trecut sau spațiu oniric, cosmos, istorie ori eros.

(V. Fanache, *Bacovia, ruptura de utopia romantică*)

2. Citește tabelul de mai jos. Scrie, având în vedere informațiile obținute, un eseu de cel puțin o pagină despre *Ipostaze și semnificații ale unor motive asociate naturii în poezia romantică și bacoviană*.

Ipostaze ale naturii în poezia romantică	Ipostaze ale naturii în poezia simbolistă
<ul style="list-style-type: none"> – temă favorită alături de iubire, istorie, trecut, având rolul unui cadru al emoțiilor; – natură sălbatică sau surprinsă în momente ale genezei; – dublă reprezentare: terestră și cosmică; spațiu originar al evadării, imagine a paradisului pierdut și a unității originare a eului și a lumii, cadru al iubirii și al izolării cuplului de lume. 	<ul style="list-style-type: none"> – nu mai este o temă favorită, ci doar un punct de referință al lumii exterioare asociate spațiului citadin; natură subordonată civilizației: parcuri, grădini; – proiecție a eului, a lumilor interioare, marcată de cromatisme contrastante, obsesive; – expresie a rupturii dintre eu și lume.
<ul style="list-style-type: none"> – motive poetice recurente: codrul, izvorul, lacul, teiul, salcâmul, luna, marea etc., interpretate idilic sau feeric; (Mihai Eminescu: <i>Dorința, Floare albastră, Crăiasa din povesti</i> etc.). 	<ul style="list-style-type: none"> – motive poetice stilizate: parcul, grădina, toamna, ploaia, ceața, florile ca simboluri etc. <p>(George Bacovia: <i>Lacustră, Decor, Amurg violet, Tablou de iarbă</i> etc.).</p>
<ul style="list-style-type: none"> – corespondențe de tip romantic între sentimentele eului și înfățișarea naturii, mai ales atunci când se asociază temei iubirii; – melancolie, reverie, asociate temei amintirii; pierderea iubirii are ca efect sărăcirea naturii, reducerea ei la câteva simboluri. 	<ul style="list-style-type: none"> – corespondențe de tip simbolist: punctele de referință ale „cadrului” sunt doar simboluri pentru stări interioare; – stări de tristețe nemotivată, dezarticulare sufletească, rătăciri fără sens, spațiu înstrăinat, loc al vagabondajului, al nevrozei.

SUGESTII BIBLIOGRAFICE

- Ion Caraion – *Sfârșitul continuu*, București, Editura Cartea Românească, 1977. Este o surprinzătoare carte a unui poet despre un poet. Ea trebuie reținută fie și numai pentru metafora-titlu, poate cea mai potrivită descriere a poeziei lui Bacovia.
- V. Fanache – *Bacovia, ruptura de utopia romantică*, Cluj, Editura Dacia, 1994. Cartea își propune să demonstreze mutația produsă de creația bacoviană în evoluția poeziei românești. Este vorba de propria ruptură de iluzie, asimilarea metafizicului cu neantul, a plumbului cu ideea de absolut, și în consecință, distanțarea de romantism.